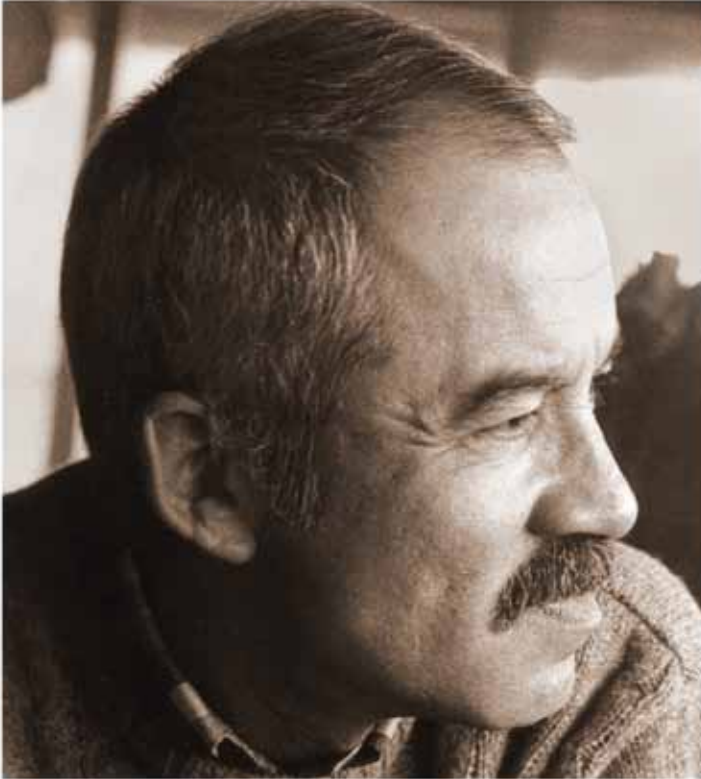

Ayşe Sarısayın
ERDAL ÖZ

Unutulmaz Bir Atlı

Ayşe Sarısayın

ERDAL ÖZ

Unutulmaz Bir Atlı

Can Yayınları: 1819
Yaşam: 124

© Ayşe Sarısayın, 2009
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2009

1. basım: Nisan 2009

Yayına Hazırlayan: Faruk Duman

Kapak ve Kitap Tasarımı: Erkal Yavi
Dizgi: Gülay Yıldız
Düzeltili: Fulya Tükel

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Şefik Matbaası
ISBN 978-975-07-1064-3

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Ayşe Sarısayın

ERDAL ÖZ

Unutulmaz Bir Atlı

CAN YAYINLARI

Ayşe Sarısayın, 1957 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Alman Lisesi'nde tamamladıktan sonra, kimya mühendisliği ve işletme eğitimi gördü. Özel bir ilaç şirketinde yönetici olarak çalışıyor. Evli ve bir oğlu var. Babası Behçet Necatigil'e ilişkin anılarının yer aldığı *Çok Şey Yarım Hâlâ* adlı kitabı 2001 yılında (Yapı Kredi Yayınları) yayınlandı. *Denizler Dört Duvar*'la 2004 Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü, *Yorgun Anılar Zaman*'yla 2005 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. Son öykü kitabı *Karakalem Resimler* 2008'de yayınlandı.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	9
Başlarken.....	13
1. bölüm: Çocukluk, İlkgençlik.....	17
2. bölüm: Lise Yılları, Edebiyatla Tanışma, İlk Aşk, İlk Şiir	35
3. bölüm: Emma	43
4. bölüm: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, <i>a dergisi</i> , Türkân	49
5. bölüm: Ankara'ya Kaçış.....	73
6. bölüm: Askerlik	85
7. bölüm: Yeniden Ankara, İlk İşler, İlk Kitaplar: <i>Yorgunlar, Odalarda</i>	99
8. bölüm: Sergi Kitabevi, TİP'li Yıllar	123
9. bölüm: İlk Evlilik	137
10. bölüm: 12 Mart Dönemi, İlk Tutuklanma	147
11. bölüm: Denizlerle Tanışma.....	163
12. bölüm: Yaşanmamış Bir Yaz: 1972.....	171
13. bölüm: Ankara'da Son Yıllar, Yeni Kitaplar: <i>Kanayan, Yaralısın</i>	187
14. bölüm: İstanbul'a göç, Arkadaş Kitaplar, İki Yeni Kitap: <i>Deniz Gezmiş Anlatıyor, Allı Turnam</i>	197
15. bölüm: Saman Sarısı, İkinci Evlilik	209
16. bölüm: Can Yayınları Kuruluyor.....	221
17. bölüm: 12 Eylül Dönemi	231
18. bölüm: Ölümün Eşiğinde, Bir Kült Kitap: <i>Gülümün Solduğu Akşam</i>	247
19. bölüm: Hoş Geldin Hayat, <i>Havada Kar Sesi Var</i>	265
20. bölüm: Yayıncı, Yazar, Aydın Kimliğiyle Yine Yargı Önünde	277
21. bölüm: Can Yayınları Galatasaray'da, Yeniden <i>Odalarda</i>	291
22. bölüm: <i>Sular Ne Güzelse</i>	307
23. bölüm: Çocuklar Büyürken, Yeni Dostlarla Yollarda.....	319
24. bölüm: <i>Cam Kırıkları</i>	331
25. bölüm: <i>Defterimde Kuş Sesleri</i>	341
26. bölüm: Can Yayınları Yeniden Yapılanıyor.....	251
27. bölüm: Son Yolculuk, Uzun Bir Mektup	261
Soyağacı.....	274
Notlar.....	375

SUNUŞ

Bu çalışma, Erdal Öz'ün arşivinde yer alan belgelerin ışığında, hayatının çeşitli dönemlerinde çevresinde bulunan kişilerin desteğiyle oluştu.

Anılarını, anımsadıklarını, görüşlerini benimle paylaşan Adnan Özyalçiner, Akif Aydın, Atillâ Şenkon, Bahar Keyik, Bekir Gökbaş, Cemil Kavukçu, Çetin Öner, Deniz ve Sevgi Kavukçuoğlu, Doğan Hızlan, Füzûzan, Hacı Tonak, İlhan Başgöz, İlknur Özdemir, İnci Kut, İsa Çelik, Kemal Özer, Kezban Akcalı, Lale Kalpakçioğlu, Mahmure İleri, Mine Sarıkaya, Neriman Haraçcı, Nuray Bozlağan, Nurten ve Kenan Altıparmak, Oya Baydar, Özdemir İnce, Sağan Dolu, Salih Özkuş, Selim İleri, Serap Bertay, Tahsin Yücel, Tekin Gönenç, Tülin Sadıkoğlu, Ülkü Işın, Ünal Küpeli ile Yiğit Okur'a ve Öz ailesine, sevgili Samiye Öz'e, Senem, Can ve Zeynep'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Bilmediğim bir hayata doğru yol alırken, Erdal Öz'ün yazılarının, günlüklerinin, mektuplarının yanı sıra, hakkında yazılanlardan da yararlandım. Onun hayatını ve yapıtlarını kavramamı, kimi zaman önemli ayrıntılara ulaşmamı sağlayan, yazılarından alıntılar yaptığım tüm yazarlara da teşekkür borçluyum.

Görüştiğim kişilere, uzun konuşmaların ardından hep aynı soruyu sordum: "Erdal Öz dendiğinde ilk aklınıza gelen birkaç söz..." Herkes, tanıdığı Erdal Öz'ü ifade etmeye çalıştı; kimileri gerçekten birkaç sözle, kısacık bir cümleyle yanıtladı, kimilerine ise sözcükler yetmedi.

Ortaya çıkan mozaik, hayatı bir şekilde onunla kesişenlerin algılarındaki Erdal Öz'den ipuçları taşıyor. Kimin ne söylediğinin önemi yok bence, herkes "kendi Erdal Öz"ünü yaşıyor, yaşıyor...

Açık, net bir adamdı, hiçbir zaman brüt bir tavrı olmadı. Dürüst, sevimli ve insandı. Bir Alman atasözündeki gibi: Onunla aynı sipere girerim!

Çok sevimli bir herifli.

Özgür ruhluydu. İsteddiği gibi, doya doya yaşadı ve bununla hep gurur duydu. Baba olması gereken bir adamdı, farklı bir ilişkide iyi arkadaş olabilirdik.

O herifi çok seviyorum!

Sol ideolojiyi benimsemiş, meseleye insan açısından bakan, çok sevdiğim, değerli bir arkadaşım.

Sevgisini çok sıcak aktarabilen, insanda o sevgiye karşılık verme isteği uyandıran biri. Erdal Öz öyle bir şey. Çok değişik ve çok az bulunan bir şey.

İç dışı bir, candan, sözünü sakınmayan biri. Sohbeti çok güzel, bakışları çok tatlı.

Bazen sıkılırsınız, hayat bunaltır sizi, bir vaha olsa da biraz dinlensem dersiniz. Erdal Öz benim için böyleydi. Yaşadığını hissetmek gibi. İyi bir dost, açıksözlü, güvenilir.

Çok akıllı bir adamdı. Müthiş bir hafızası vardı, sevdiği metinler satır satır kalırdı aklında.

Dayımdı, bunun nasıl bir şey olduğunu ondan öğrendim. Sıcak, yakın.

Kendini gerçekten okumaya, yazmaya ve yayıncılığa vermiş bir aydınımızdı.

*İnsalcıldı. Yayıncılığı, bu işten keyif aldığı için yapardı, bu keyfi bizlere de yaşattı. Paylaşım-
cı, yumuşak ve babacandı. Kalem eline yakıştığı ender insanlardandı.*

Sevgi, nefret kavramlarını hatırlatıyor bana. Alınan, kırılan, sevdiyse dile getiren, sevmeyi bırakıp giden. Ne olursa olsun, birinci işinin edebiyat olduğunu bilen. İç dışı aynı olan bir adamdı.

Çok içten, sevecen, arkadaş canlısı. Hayata da, insana da bu özellikleriyle baktı. Haksızlıkları, baskıları, yanlışlıkları affetmezdi, insanları, insanlığı sorgulardı.

İşini seven bir insandı.

Çok özeldi, çok farklıydı. Her şeyi kapsadığını düşündüğüm için ilk bu sözler geliyor aklıma.

Baba! İnsan! Halden anlayan insan. Bir daha öyle birini tanıyabileceğimi hiç sanmıyorum. İyi ki tanıdım, iyi ki birlikte çalıştım, iyi ki patronumdu, iyi ki abimdi.

Can dost, adam gibi adam.

*Baba! "Herkes Kendi Gecesinde" öyküsü geliyor aklıma. Öyleydi sanki. Laptopta yazı yazı-
ştı. Matrak bir adam. Ama önce baba!*

Çok sevimli, içiyle dışıyla, bütün suratıyla, her şeyiyle gülen bir adam.

İnsan gibi insan. Sevgi, olduğu gibi olmak, paylaşmak kavramları geliyor aklıma. Ayrım yapmadan herkese, her konuda destek olan biri.

Onu iyi ki tanıdım, iyi ki onunla çalıştım. Sevgiyle anıyorum. Başka ne diyebilirim ki?

Dilin müziğini duyan, az sayıdaki yazarlardan biri. Duygularını çok yoğunluklu ve derinlikli yaşayan, bunu yansıtmaktan çekinmeyen ve olası sonuçlarını göze alabilen, bu bakımdan cesur sayılabilecek bir arkadaş.

İyi ve güvenilir bir dost öncelikle. Sonra yazar Erdal Öz gelir. Bir de yaşamının önemli bir bölümünü oluşturan yayıncılığı.

Erdal Öz denince muzip bir adam gelir aklıma. Müthiş bir keyif duygusu, ince esprileri olan bir adam. Şiir tutkusu, en çok Turgut Uyar, Edip Cansever'den okuduğu şiirler. Edip Cansever'in, Tomris Uyar'ın bir doğumgünü için yazdığı şiir gelir.

Bulunmaz bir insandı.

Erdal Öz çalışmak demek. İlericilik, çağdaşlık demek. Kültür, edebiyat, duygularını iyi ifade edebilmek demek. Dostluk demek.

İlk aklıma gelen, abi! Abim yok, onu abi olarak gördüm. Fazla yaş farkımız da yok, abilik çok yaklaşıyor ona. Her şeyi konuşabildiğim, dertleşebildiğim biriydi.

Ölümünü içime sindiremediğim insan / arkadaşım.

Beni en çok güldüren, bana bu ülkenin değerlerini en iyi hissettiren insanlardan biri. Her-

kesle barışık olmaktan, mutluluğunu çevresindekilerle paylaşmaktan yanaydı. Komik bir adamdı. Anlattığı fıkralar ders niteliği de taşırdı, bunları yerinde ve zamanında kullanmasını bilirdi.

Mükemmel bir insandı, ne söylenebilir ki başka?

Birkaç söz yok ilk anda, ama yayınevine her gittiğimde duyduğum büyük boşluk var. Ardından dürüst bir adam geliyor aklıma, namuslu bir adam, hem fikir namusu, hem yayıncı namusu olan bir adam.

Kavgasıyla, gürültüsüyle, kaybettiğim için çok üzüldüğüm bir insan.

Kısa saçlı, pek ceket giymeyen, inatçı, çalışkan, duygularını ve sevgisini gizleyen, kızgınlıklarını, öfkelerini çabucak belli eden, kin tutmayan, insanlara fazla yanaşmaktan hoşlanmayan biri.

Hiçbir zaman birlikte oynamadığım halde, mahalle arkadaşım gibi hissettiğim yayıncı ve edebiyatçı dostum. Gülüşünü çok severdim, gözlerinin içi gülerdi. Hani mahallenin çocukları toplar ve seni de oyuna çağırırlar ya, bu duyguyu yarattı bende. Tuhaf ama öyle.

Hayatımda olmadığı bir an bile yok.

Söylenenlerin hepsi de, tek bir kavramı tanımlıyordu aslında.

Erdal Öz'ün, edebiyat yolculuğu boyunca anlamaya ve anlatmaya çalıştığı "insan"ı...

Başlarken

Saat dokuza geliyor, az önce döndük eve. Masanın üzerinde kocaman bir yığın: Samiye Öz'den aldığım dosyalar. Mavi, kırmızı, siyah renklerde, çeşitli kalınlıklarda. Birazdan kitaplığında önceden boşalttığım raflara yerleştireceğim onları.

İçlerinde bir biyografiye kaynak oluşturacak malzemeler.

“Malzeme” sözcüğü can sıkıcı. Bir hayattan söz ederken bu sözcüğü kullanmak ne kadar kötü geliyor insana... Adlandıramadığım bir sıkıntı var içimde, nedenini bilmediğim bir rahatsızlık, havada bir ağırlık sanki. Erdal Öz'ün evindeyken sürekli konuşarak, gülerек bastırmaya çalıştığım duygu, iyiden iyiye açığa çıktı şimdi.

Dosyaları taşımaya yardım etmek için, Hüseyin –eşim– almaya gelmişti beni. Sanırım o da fark etti tuhaflığımı. Yol boyu suskunduk ikimiz de.

Neden paniğe kapıldım bugün? Daha önce de benzer bir çalışma yapmamış mıydım? Üstelik çok uzak da sayılmaz, birkaç yıl önce. Belki biyografi diye adlandırmamak gerek o çalışmayı, anıların ve şiirlerin ışığında bir hayata yolculuk demek daha doğru. Dünyaya gözümü açtığımдан beri yanı başımda olan bir insana, onun yazılarına, hakkında yazılanlara, mektuplarına, özel notlarına günün birinde farklı bir gözle bakmak... Babama ait belgeler hep vardı, defalarca elimden geçmişti o güne dek, şu ya da bu nedenle. Belki o elden geçirmelerin yarattığı benimseme duygusu getirmişti beni yazmaya, bir tanıdıklık, uzun bir birliktelik, yılların birikimi, alışkanlığı belki. Tanımlamak güç, ama çok kendiliğinden, içerden. Uzun süreli bir ilişkinin farkına varmadan şekil değiştirmesi gibi...

Şimdi ise çok farklı. Birkaç yıl önce tanıştığım, kısa sürede gelişen –ve ne yazık ki kısa süren– dostluğumuza rağmen, yakından tanımadığım, sınırlı, genellikle güzel anları paylaştığım biri var karşımda bu kez. Onun hayatını yazabilmem için gerekenler, derlenip toplanarak elime tutuşturulmuş...

Farklı bu kez, evet, çok farklı!

Biyografi dendiğinde, babamın, en sevgili şairimin *Kitaplarda Ölmek* şiirini anımsıyorum ister istemez...

Adı, soyadı

Açılır parantez

Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti

Kapanır parantez.

*O şimdi kitaplarda bir isim, bir soyadı
Bir parantez içinde doğum, ölüm yılları.*

*Ya sayfa altında, ya da az ilerde
Eserleri, ne zaman basıldıkları
Kısa, uzun bir liste.
Kitap adları
Can çekişen kuşlar gibi elinizde.*

*Parantezin içindeki çizgi
Ne varsa orda
Ümidi, korkusu, gözyaşı, sevinci
Ne varsa orda.*

*O şimdi kitaplarda
Bir çizgilik yerde hapis,
Hâlâ mı yaşıyor, korunamaz ki,
Öldürebilirsiniz.*

Korkum, tam da bu şiirde değinildiği gibi işte: öldürmek! Oysa ben yaşatmak istiyorum...

“Ölümü aşmak istiyorsanız, bütün acılarına katlanarak yaratmak zorundasınız. Ölümün üstesinden gelmenin, onu aşmanın tek yolu bu gibi geliyor bana,” diyen ve söylediklerini gerçekleştirerek yaşayan birinin, ölümün üstesinden geleceğine inanıyorum ben. Erdal Öz, yarınlara kalacak elbette. Yalnızca yazdıklarıyla değil, yayıncılık alanındaki çabalarıyla başkalarına da yol açtığı, yol gösterdiği için, bizleri onca kitapla buluşturduğu için de yaşayacak.

Bu biyografi –hayır, biyografi sözcüğü ürkütüyor beni, vazgeçmeliyim, bir *Erdal Öz kitabı* demeliyim bu çalışmaya– ona açılan kapılardan bazılarını aralayabilir belki, yetmiş yıllık bir hayata ait sayısız parçanın bir kısmını bir araya getirebilir, o hayata soluk bir ışık tutabilir ancak.

Bu şiiri anımsamam iyi oldu, şiirler yol gösterebilir bana / bize. Bildiğim, ulaşabildiğim tüm sözcükler yetersiz kaldığında, şairlerden yardım isteyebilirim. Boşuna mı ezberle okundu onca şiir, boşuna mı dinlendi defalarca?

Hem ne demişti *Postacı* filmindeki delikanlı, Neruda’ya: “Şiir onu yazana değil, ona ihtiyacı olana aittir.” Anıları yazarken nasıl şiirler aydınlattıysa yolumu, yine öyle olabilir. Tanıdığım Erdal Öz’ün, yakınlarının anlattığı Erdal Öz’ün, öykülerindeki, romanlarındaki, mektuplarındaki, hatta günlüğündeki Erdal Öz’ün yetmediği durumlarda, sevdiği / sevdiğimiz şiirlerle devam edebiliriz yola.

“Kamyonlar kavun taşırdı ve ben / Boyuna onu düşünürdüm” dizeleriyle başlayabilirim örneğin. “Anladım bu şehir başkadır / Herkes beni aldattı gitti” diye devam edip, “Yine kamyonlar kavun taşır / Fakat içimde şarkı bitti” dizeleriyle bitirebilirim belki.¹

Artık dosyaları yerlerine koyabilirim, okumaya başlamak için biraz zamana ihtiyacım var. Yazmak için ise, çok daha fazlasına...

Şimdilik bu günlükle yetinmeliyim. Yazdıklarımı, bilgisayarına kaydedeceğim birazdan, "Erdal Öz Yolculuğu" adını verdiğim dosyaya. Bu dosyanın varlığı, güç verecek bana çalışmak için.

Yıllardır günlüklerimi yazdığım "xyz notları" dosyasının yanında yeni bir günlük! Yeni bir dönem, yeni bir heyecan...

"Başlarken" diyorum ama, bu doğru değil aslında. Başlangıç çok daha önceleri çünkü. Yine de şimdilik kalsın, başlangıca değinmek için erken henüz.

Sanırım okudukça, yazdıkça, belki de sona yaklaşırken daha iyi ifade edebileceğim bunu.

("Erdal Öz Yolculuğu"ndan)

• •
Birinci Bölüm
Çocukluk, İlkgençlik

*Nerden niçin mi geldim
Bilmeden bir şey diyemem, ya siz?
Hem hiç önemli değil
Geldim, yer açtılar, oturdum
Girip çıkanlar vardı
Zaten ben geldiğimde.*

Behçet Necatigil (*Dönme Dolap* şiirinden)

Uzunköprü, 1941.

Yıl 1935, Sivas Yıldızeli'nde bir ev. Dışardan bakıldığında kendi halinde, ötekilerden pek de farkı olmayan, içine girdikçe hikâyesiyle, insanlarıyla farklılaşacak evlerden biri.

Ataköy'de, Erdal Abi'nin teyze kızı Neriman Haraççı'nın (Doğu) evindeyim öğleden sonra. Cehennem sığacağı bir gün. Olmazsa olmaz kedilerle birlikteydik: Mıstık, Fıstık ve İpek. Bir de tekir oğlan varmış, bir süre önce ölmüş. Mıstık'la Fıstık uyumlu, sakın iki kardeş, ama İpek zorlu bir dişi! Cezalıymış, arka odalardan birine kapatılmıştı yaramazlık yaptığı için. Neyse ki dayanamadı Neriman Hanım, ayrılırken kısa süreli de olsa görebildim onu. Gri beyaz, uzun tüylü, çok güzel! Güzellüğünün farkında olan kadınlar gibiydi bakışları, vakur, edalı...

Erdal Abi'nin çocukluğuna, babaevine doğru bir yolculuğa çıkardı beni Neriman Hanım. Bir ailenin uzun tarihinden kimi neşeli, kimi hüznü anılar... Soyağacı için önemli bilgilere de ulaştım bugün. Çocuk Erdal'a, ailenin köklerine ilişkin bir şeyler öğrenmek ise umut verdi az çok. Eksikler çok olmakla birlikte yap-boz ortaya çıkmaya başlıyor yavaş yavaş. Sonunda tamamlanacağına inanmayı tüm yüreğimle istiyorum; Erdal Abi'nin öykülerindeki gibi, umut olmazsa hiçbir şey olmuyor çünkü.

Neriman Hanım'ı kedileriyle birlikte ardımda bırakıp iki dizinin eşliğinde döndüm eve: *Ölmüş iki ev kedisinin unutulmasıdır kıyıdaki hayatım / Her görüşmenin son bir ayrılık olduğu demleri yaşıyorum.*²

(“Erdal Öz Yolculuğu”ndan)

Mehcure³ (1914–1996) ve Şefik Öz (1910–1976) çiftinin Yıldızeli'ndeki evleri, 26 Mart 1935 günü sevinçli bir olaya tanıklık eder. Aylardır heyecanla beklenen doğum gerçekleşmiş, sağlıklı bir erkek bebek dünyaya gelmiştir. Bebeğe Erdal adı verilir. Şefik Bey istemiştir, oğlunun çok sevdiği İsmet Paşa'nın oğluyla aynı adı taşımasını.

Erdal Öz'ün kimi resmi belgelerde 25 Mart olarak görünen doğum tarihinin gerçeğe uymadığı yıllar sonra ortaya çıkmış, ardından da 26 Mart olarak düzeltilmiştir. Bu düzeltmenin yapılmasını sağlayan, ebe-hemşire Mürşide Gönenç'in, dünyaya getirdiği tüm bebeklerin kayıtlarını tuttuğu el yazısı bir defterdir.

Mürşide Hanım'ın oğluyla görüşmeseydim, bu olayın ayrıntılarına ulaşamazdım büyük olasılıkla. Şair Tekin Gönenç'in de katıldığı bir kitap fuarında (Çukurova Tüyap) Erdal Öz'ün anısına kadeh kaldırılmasıyla başlayan rastlantılar zinciri, onunla bir araya gelmemi sağladı.

Tekin Gönenç'le birlikte yetmiş üç yıl öncesinin uzak bir kasabasına, Yıldızeli'ne uzandık. Öz ailesiyle tanışıklığın geçmişini anlattı bana.

Tekin Gönenç'in annesi Mürşide Hanım, İstanbul'dan tayinle Yıldızeli'ne giden aydın, idealist bir genç kız. Bu küçük kasabada tanıştığı yargıç Abidin Gönenç'le evlenerek emekli olana dek Yıldızeli'nde kalıyor. Abidin Gönenç'le Erdal Öz'ün babası Şefik Bey meslektaş; Yıldızeli'nde birlikte çalışırken, ailece görüşmeler de başlıyor. Sonrasında farklı yerlere gitseler de, ilişkileri tümüyle kesilmiyor.

Mürşide Hanım, doğumlarını gerçekleştirdiği bebeklere ait bilgileri, bir deftere kaydetmiş. 26 Mart 1935 tarihinde *Mesudiye Mahallesi, 24, babası Şefik, mesleği hâkim, annesi Mehçure, doğum saati 1, Salt* kaydının bulunduğu defter, çok sonraları ortaya çıkıyor. Tekin Gönenç, bir gün yeni yaşını kutlamak için aradığında şaşırıyor Erdal Abi.

“Bugün doğumgünüm değil ki!” diyor. “Dündü!”

Tekin Bey ısrar ediyor, “Hayır, bugün!” diye, o karşı çıkıyor haklı olarak, “Benden iyi mi bileceksin!” diye...

Sonunda Mürşide Hanım'ın eski defterini görünce ikna oluyor.

Tekin Gönenç'le Erdal Öz, Yıldızeli'nden ayrıldıktan çok sonra, üniversite yıllarında görüşmeye başlamışlar. İkisinin de ilgi alanı olan edebiyat, İstanbul'da bir araya getirmiş onları. Erdal Abi, Tekin Gönenç'in annesinin kim olduğunu öğrenince çok sevinmiş, evlerine ziyarete gitmiş. O sıralarda çıkarmakta oldukları *a dergisi*'ni, “*ebe anneme*” diye imzalayarak okumayı çok seven Mürşide Hanım'a da göndermiş. Ankara Hukuk Fakültesi'nde okuduğu dönemde, Tekin Bey Bahçelievler'de yedeksubay olarak askerliğini yapıyormuş. Erdal Öz'ün ilk öykü kitabı *Yorgunlar*⁴ çıkmadan önce, taslaklarını birlikte okuyup tartıştığı arkadaşlarından biri de “*ikinci anne*”sinin oğlu.

Erdal Öz, dili ustalıkla kullanan, bulunduğu ortamı çok renkli kılan biri olarak yaşıyor Tekin Gönenç'in anılarında.

(“Erdal Öz Yolculuğu”ndan)

Erdal Öz'ün doğum tarihi gibi, doğum yerinde de bir karışıklık vardır. Yıldızeli'nde doğmuştur, ama kimliğinde Kırşehir yazılıdır: *Yıldızeli'nde doğmuşum, üç gün sonra ailem Kırşehir'e gidip kimlik çıkartmış bana: Kırşehirlili olmuşum. Üniversite ilk yılında ilk kez polislin eline düşmüşüm; Sansaryan Hanı, kimliğime el koymuşlar. O sırada Demokrat Parti, Kırşehir'i ilken ilçe yapmış,⁵ Nevşehir'i ilçeyken il yapmış; bütün nüfus kayıtları karışmış. Yeni bir kimlik çıkartmışım; o günden beri, kimliğime bakılırsa görülür, ben Yozgat doğumluyum. Peki ama ne-reliyim ben? Türkiyeliyim,⁶ diye anlatacaktır bu karışıklığı sonradan.*

Erdal Öz'ün anne tarafı Trakyalıdır, Balkan Savaşı sırasında işgal edilen Güneydoğu Bulgaristan'daki Kırcaalı'den kaçıp gelmişlerdir Kırşehir'e. Dedesi Osman Nuri, subaydır. Fatma Hanım'la evliliğinden dört çocukları olur: Şükriye, Hamdiye, Nurettin ve Mehçure. Fatma Hanım, son çocuğu Mehçure'ye hamileyken Kırcaalı'den ayrılmak ve üç çocuğuyla birlikte uzun bir yolculuk yapmak zorunda kalmıştır. Subay eşi olduğu için de ayrıcalıklıdır, bir katır verilmiştir kendisine. Nasreddin Hoca fıkrasındaki gibi, katı-

ra binip çocukları yürütse olmaz, çocukları bindirip kendisi yürümeye kalksa yine olmaz. Bitip tükenmeyen yol boyunca yaşananlar ise bilinmiyor artık, bu yolculuğa tanık olan kimse kalmadığı için. Erdal Öz'ün, çıkış noktasının İkinci Dünya Savaşı yıllarında Uzunköprü'den Ankara'ya yaptıkları zorlu yolculuk olduğunu söylediği⁷ *Mumçicekleri* öyküsünde, çocukluğunda anneannesinden bir masal gibi dinlediği göç hikâyesinden de izler vardır belki de:

O insanlar kimdi öyle? Niçin kaçıyorduk? Hepsini de o kasabanın insanları mıydı? Ne kadar da çoktular? Bir kaçışın içinde nasıl da birden çoğalmışlardı? Pek azını tanyordum. Sigara kokusu gibi, ağır bir yemek kokusu gibi üstlerine başlarına sinmiş, yüzlerine oturmuş o birörnek korkuyla yine de birbirine benzeyen garip kişilerdi. Ne kadar da çoktuk. Neden kaçıyorduk, kimden kaçıyorduk, nereye kaçıyorduk? Ayışığının solgun oynaklığı altında o atlar, arabalar, o şaşkın insanlar neden bu kadar korkuluydular? Bütün çocuklarını, anasını, babasını, karısını, halısını, kelimini, yorganını, yastıklarını arabasına yüklemiş, başı kasketli o ince adam, o tek, hastalıklı, cılız atını neden o kadar kamçılıyor, neden boşuna sövüp duruyordu? Bizim niye atımız da arabamız da yoktu? Anam neden yürüyordu? (...)

Neden kaçtığımızı bilmiyordum, ama artık bir kaçışın içinde olduğumuzu, korkulu bir yerden, korkusuz ya da daha az korkulu bir başka yere kaçmakta olduğumuzu anlamıştım. (...)

Baba tarafı ise Rus Harbi sırasında Kafkasya'dan göç ederek yerleşmiştir Kırşehir'e. Ethem Bey ile Şaziye Hanım'ın dört çocukları olur: Şefik, Zübeyde, Saliha ve Süheyla. Türkmen kökenli ailenin fiziksel özellikleri, Şefik Bey'de belirgin biçimde ortaya çıkmıştır; çekik gözler, koyuca ten rengi. Erdal Öz de babasından almıştır bu özelliklerini. Sıkça da değinir köklerine, "Bizde Tatarlık var," diyerek.

Şefik Bey, ceza yargıcısıdır. O yılların memurlara mahsus sicil defteri'ne göre, *Kayseri lisesinde ve Ankara hukuk mektebinde tahsil ederek hukuk mektebinden 1928-29 senei tedrisiyesinde iyi dereceden şehadetname almıştır. 1927'de Dahiliye Vekâleti Zat İşleri Müdüriyeti Kalemi 2. sınıf kâtip namzeti olarak başladığı meslek hayatını, mezuniyetinin ardından 1930-1932 yılları arasında Cizre'de müddei umumi olarak sürdürürken, Kırşehir'deki ailesi uygun bir gelin adayının peşindedir. Sonunda aradıkları kız bulunur ve Mehçure Hanım, uzun bir tren yolculuğuyla Cizre'ye götürülür. Aile yakınlarının anlattığına göre, önce karşı çıkıp evlenmek istemeyen Şefik Bey sonunda ikna edilir ve nikâh kıyılır.*

Şefik ve Mehçure Öz çiftinin hayatı, Şefik Bey'in mesleği gereği bir kentten ötekine atamalarla geçer. Cizre'den sonra Çemişkezek'te yargıçlık yaptığı iki yılın ardından (1932-1934), oğlunun doğacağı Sivas Yıldızeli'ne atanır. Ardından Yozgat gelir (1935-1937), daha sonrasında ise Uzunköprü (1939-1944), Bolu (1944), Muğla (1944-1946), Antalya (1946-1950) ve Tokat (1950-1958). 1958 Temmuz ayında emekli olup Kırşehir'de serbest avukat olarak çalışmaya başlar, aynı yılın sonunda Baro Başkanı seçilir. 1963 yılında son durak olan Bursa'ya yerleşerek 4. noterliği devralır ve 1976 yılında ölene dek bu işi sürdürür.

Babasının mesleği nedeniyle sürekli yer değiştirmesinin, hayatını ve yazar kimliğini nasıl etkilediğini yıllar sonra şöyle anlatacaktır Erdal Öz:

Düşünüyorum da, hiç köklerim olmadığını anlıyorum. Köklerim yok benim. Yerleşik olmanın sıkıntısını çektiğimi anladım.

Çok arkadaşım oldu, ama uzun süreli arkadaşlıklar yaşayamadım. Belki biraz Tokat'ta, lise

Annesi ve babasıyla, 1944. "Ailemin en güzel resimlerinden biri," diyor Erdal Öz...

yıllarımda. Yazarm, doğup büyüdüğü, onda pek çok yaşantılar bırakmış bir yeri, yurdu, bir toprağı olmalı; bir köyü, bir kasabası, bir kenti; herkesi tanıdığı bir mahallesi olmalı. Hem de bunu çocukluğundan beri yaşamış olmalı. Böyle düşündüm birden. Sait Faik, ilk gençlik yıllarını Adapazarı'nda yaşamış. Sonra sürekli Burgaz Adası. Oralardan ne güzel öyküler çıkardı. Yaşar Kemal, Çukurovalı olmanın keyfini kaç öyküsünde, kaç romanında az mı yaşattı bizlere. Gabriel García Marquez, özellikle Yüzyıllık Yalnızlık adlı o bayıldıığım romanında, yaşadığı, çocukluğundan beri sürüp geldiği Columbia'nın⁸ içinden çıkarıp anlattığı ailelerle ilgili neredeyse tarih öncesine kadar uzanan bilgilere, duygulara sahipti. Roman yazmanın, iyi roman yazmanın, yazmanın böylesine bir geçmişe, bir kazanımlar yığına sahip olmasına oldukça bağlı olduğunu düşündüm. Roman yazamam belki, ama öyküler yazabilirim. Yazıyorum.⁹

(...)

Bir yere ait olamadım. Babam memurdu, ilkokulu on bir değişik yerde okudum. İnsanın yer-

leşik bir yeri vardır, o yerin havasını, suyunu, insanını, hatta oradaki çevre halkın, ailelerin tarihçelerini bile bilir. Benim durumumda kalıcı arkadaşlıklar da kurulamıyor. Roman yerleşiklik ister.¹⁰

Erdal Öz'ün okul öncesi yılları, Yozgat ve Uzunköprü'de geçer, ancak hem anne, hem de baba tarafından yakın akrabaların olduğu Kırşehir'le ilişki hiçbir zaman kesilmez, tüm yaz tatillerinde oraya gidilir. Yıllar sonra öyküleri yazılmak üzere, ilkçocukluk yıllarına ait anılar biriktirilir Kırşehir'de. 60'lı yılların başlarına dek bağlantıda olacağı bu kentte, çok sevdiği anneanesi Fatma Nine'yle, kedilere düşkünlüğüyle tanınan, tüm kedilerinin doğum, yavrulama, ölüm tarihlerini elinden hiç düşürmediği Kuran'ın arkasına not alan Osman Dedesinin evi iyice yer etmiştir belleğinde:

Kırşehir'de, taş köprüünün yakınında, kerpiç duvarlı kocaman bir bahçenin sokağa bakan köşesinde iki katlı ahşap bir evi vardı. Bahçe kapısının tepesine asılı küçük çıngrak, kapıdan her çı-

kanı, her gireni içeriye haber verirdi. Kapıdan –doğruca– çiçeklerle donatılmış bir taşlığa girilirdi. Tepesine sardığı kenarları oyalı tülbentiyile pembe beyaz Fatma Ninem, bütün bu çiçeklerin tek yaratıcısıydı. Elinde çapa ya da süzgülü, çiçeklerin arasında dolaşır dururdu. Bahçenin geri kalan büyük bölümü üzüm kütükleriyle doluydu. Dedem hiç ilgilenmezdi bağla bahçeyle.¹¹

Anneannesinin farklı bir yeri vardır Erdal Öz'ün yüreğinde: *Anneannem hastaymış. Kalp krizi geçirmiş. Belki de ölmüştür. Aklıma Dostoyevski'nin bir yere yazdığım şu sözü geliyor: 'Yakınlarımızın ölümüne üzülürüz. Bu büyük üzüntüde garip bir sevinç gizlidir.'* Buna benzer bir sözü vardır *Sevgili Fatma'nımın. Bir anam da oydu. Yavaş Şarkı adlı öykümdeki anam.*¹²

*Sevgili Fatma'nım kalp krizini atlattır, günlüğe anneannemin iyileşmesine nasıl sevindim, nasıl...*¹³ notu düşünür. *Anneannem ölmemeli, diye devam eder günlük. Gözünün biri yok olsa da bedeni, ruhu yok olmamalı. Anamdı o benim. Kara Ev adlı hikâyemde anlattığım anam.*

Bu nottan on üç yıl sonra, 12 Nisan 1970 günü öldüğünde, İzmir'de Soğukkuyu Mezarlığı'na defnedilecektir *Fatma'nım*.

Kara Ev, Şubat 1960'ta yayınlanan ilk kitabı *Yorgunlar*'da yer alan, 1956 tarihli bir öyküdür.¹⁴ Çocuklarını evlendirince tek başına kalmış, evine, eşyalarına bağlanarak hayata tutunmaya çalışan, yıkılmak üzere olan evinden ayrılmamak için direnen yaşlı bir kadını anlatır bu öyküsünde. Galiba tam tamuna *sevgili Fatma'nım'dır* bu kadın:

Oniki yaşında mı ne evlenmiş. Evcilik oynamak gibi bir şey bu. Hem de otuz yaşında bir adamla. Otuzluk bir yüzbaşının karısı olmak, o parlak düğmelerin, gıcır gıcır çizmelerin, mahmuzların karısı olmak, ne kadar hoş görünse de, bu, o yaşta bir çocuk için yeni bir oyunu ilk olarak oynamaktan başka ne olabilir ki. Ne güzel anlatmıştı bir gece. Beni karşısına almıştı. Yalnızdık. İhlamur pişirmişti bana. Oturup uzun uzun anlatmıştı: Bir gün ansızın artık anasının, babasının yanına dönemiyeceğini, o köşkün bahçesinde oynayamıyacağını anlamış. O gün akşama kadar başını yastıklara gömüp ağlamış, ağlamış. O günden sonra da üstüne bir ağırlık, bir yüzbaşı hanımlığın gururlu havası çökmüştü. Bebeklerini hemen o gün komşu çocuklarına dağıtmış. (...) Çocukları birer birer evlenip evden uçtukça ağlıyor, sızlıyor, yine de bunu, erkenden bıraktığı çocukluk oyunlarının benzeri sanıp avunuyormuş. En küçük kızı olan annem de bir gün genç bir savcıyla evlenip doğuya gidince birden durumunu anlayıvermiş. İşte asıl yalnızlık da ondan sonra başlamış. Tek başına, çocukluğunu, genç kızlığını, kadınlığını geçirdiği evinde deliye dönmüş, evdeki her eşyaya daha bir bağlanmış. (...) Sonra annemgil doğudan yine bu küçük kasabaya gelmişler. Babam avukatlığa başlamış. Onun kara duvarlı, çürük evinin karşısındaki bu evi tutmuşlar. Ama bir türlü o iki üç ağacın üstünde güç duran, her an yıkılması beklenen kara evinden çıkaramamışlar onu.

Erdal Öz'ün unutmayaacağı başka evler de vardır burada. Örneğin bir öyküsünde *Kırşehir'in en güzel konağı* diye sözünü ettiği Hamdiye Teyzesinin evi: *Annem de matrak bir kız. Osman Dedem o zaman yüzbaşı. Bir atı var. Bir de atına bakan emir eri: Memo. Kürt. Dünya tatlısı bir adam. Annem, babasından gizli, emir eri Memo'nun yardımıyla at binmeyi öğrenmiş. Ata biner, başında şapkası, çarşının içinden dörtnala geçer, ya Dinekağı'na ya da Yencemahalle'ye, Hamdiye Ablasının oturduğu, Kırşehir'in en güzel konağına doğru sürermiş atını.*¹⁵

Neriman Hanım'la birlikte anılarda dolaşırken, Hacıbey Konağı'nın fotoğraflarına da baktık. Erdal Öz'ün teyzesi Hamdiye Hanım'ın, Mehmet Sıtkı Bey'le evlenerek gelin gittiği, 1919 yılında yaptırılmış olan tarihi ev, restorasyon çalışmaları ta-

mamlanınca Kent Tarihi Müzesi olarak hizmete açılacaktı yakında.

Konağın adının nereden geldiğini de öğrendim: Neriman Hanım'ın dedesi, oğlu bir yaşındayken hacca gitmiş, bir daha da dönmemiş. Ardından oğluna hacı denmeye başlanmış, eve de Hacıbey Konağı.

(“Erdal Öz Yolculuğu”ndan)

Şefik Bey, 1957 yılında emekli olmaya karar verdikten sonra Kırşehir'e yerleşir. Babası Ethem Bey'in Kayabaşı Mahallesi, Killik Sokak, 15 numarada bulunan evini, kız kardeşlerinin paylarını ödeyerek devralmıştır onun ölümünün ardından. Bursa'ya taşınacakları 1963 yılına kadar, Erdal Öz'ün ailesiyle seyrek buluşmalarının mekânı da bu ev olacaktır. Önünden Kızılırmak Nehri'nin geçtiği iki katlı evin, büyük bir bahçesi vardır. Mehçure Hanım da annesi Fatma Hanım gibi bahçeye, çiçeklere, hayvanlara düşkündür, kendi eliyle yetiştirdiği sebzeleri anlatır oğluna yazdığı mektuplarda: *Bahçe çok güzel oldu. Çiçeklerin çoğu açtı. Biberlerden koparmaya başladık. Domateslerin de üstü dolu. Daha kızarmadı. Salatalıkların keyfi çok iyi. Haftaya koparmaya başlarız. Sen gelene kadar hepsi olur, güle eğlenene yeriz. Güzel bir yaz geçiririz. Büyük bir de kümesleri vardır: Hayvanat bahçesi büyüyor, evvelki ördekler büyüdü, yeni ördekler çıktı. Kayıp ettiğimiz ördeği buldum, hayvanı kuluçkaya yatırmışlar, gelince ben de yatırdım. Birkaç gün sonra çıkarlar. Çok sevimli şeyler. Ördeğin çıkması daha zeokli. Anneleriyle beraber yürüyorlar, akşam olunca toplanıp geliyorlar. Evvelki çıkardığım civcivler yiyecek kadar oldular, seni bekliyoruz. 28 tavuk civcivi daha çıktı, cenabı hak güle güle yedirmek nasip etsin, amin...*¹⁶

Mehçure Hanım'ın bahçesinde olmayan hayvan yok gibidir: *Annen bir de ayağı sakat bir eşek yavrusu buldu. Akşam sabah nara atıyor. Bizim ev küçük bir çiftlik halini aldı. Bir atla köpeğimiz eksik...*¹⁷ Bahçeye yaptığı küçük ahırda, koyun bile besler bir ara. Sepetler dolu su yumurta toplanır kümesten, domates ve biberlerle birlikte komşulara dağıtılır fazlası. Danalar, koyunlar kestirilip kışa hazırlanılır, etler ayrılır, kavurma, sucuk, pastrırma yapılmak üzere. Sucukların doldurulacağı bez torbaları da kendisi diker Mehçure Hanım. Çarşılarda pek bir şeyin bulunmadığı, ihtiyaç duyulan her şeyin evlerde üretildiği yıllardır.

Erdal Öz'ün 1959 yılında askerlik dönüşünde ilk kez kesintisiz birkaç ayını geçireceği bu evde, uzun günlükler tutulacak, *Odalarda* romanı yazılacaktır.

Atatürk'ün ölümünün hemen ardından İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte, 1946 yılına dek sürecek “Milli Şef” dönemi başlamıştır. 1939-1945 yılları arasında süren savaşa girilmemesi başarılı da, tüm dünyayı kasıp kavuran ekonomik ve toplumsal sorunlar, Türkiye'de de yaşanır tüm şiddetiyle. 1942 yılı Ocak ayında ülke genelinde “ekmek karnesi” uygulamasına geçildiğinde, Erdal Öz ilkokul öğrencisidir.

1941 yılında ilkokula başlamadan önce, okumayı öğrenmiştir: *Okul, evimizin hemen karşısındaydı. Uzunköprü'nün taştan yapılmış çok uzun bir köprüsü vardı. Kasabanın girişinde. Kasabanın çıkışında da diyebiliriz. Mimar Hayrettin yapmış köprüyü. Okula da onun adı verilmişti: Mimar Hayrettin İlkokulu.*

Oldukça güzel bir kadındı. Okulun öğretmenlerinden biriydi. Sık sık gelirdi evimize. Annem onu çok severdi. Sanırım evli değildi. Onunla karda çekilmiş, kenarları tırtıklı fotoğraflarım vardır.

Onun zoruyla ilk çocuk dergisiyle tanışmıştım. Çocuk adlı bu dergi pek ilgimi çekmemişti. Ceza Yargıcı olan babam, öğretmeninin isteğiyle dergiye abone yapmıştı beni.

Ayşe Sarısayın

ERDAL ÖZ

Son zamanlarda tubaf bir duyguya kapılmıştın. Övülmekten, ön plana çıkarılmaktan pek boşlanmadığın balde, birkaç kez, seninle ilgili boş bir şey dile getirildiğinde, “Ya çocuklar, siz beni gerçekten seviyorsunuz galiba!” dediğini anımsıyorum. “Tabii ki seviyoruz,” yanıtını alınca da, “Ne iyi!” diyordun. Onca kalabalığa rağmen, yalnız mı bisediyordun kendini, büzünleniyor muydun zaman zaman? Yıllar geçtikçe çıkarsız, dolambaçsız ilişkilerin özlemine daha çok mu duymaya başlamıştın yoksa?

Erdal Öz/Unutulmaz Bir Atlı, edebiyatımızın 50 Kuşağı yazarlarından, öykücü, romancı, yayıncı Erdal Öz’ün yaşam-öyküsü. 27 Mayıs döneminde a dergisi’ni çıkaran genç yazarlardan biri. 12 Mart’a gelindiğinde adını iyice duyurmuş bir öykücü, 68’in önde gelen eylemcileri ile kol kola bir devrimci, 12 Eylül’de ve sonrasında da başı dertten kurtulmayan bir yazar, yayıncı. İnişli çıkışlı, soluk soluğa bir yaşam, onurlu, başı dik bir geçmiş. Edebiyatımızın usta öykücüsü Ayşe Sarısayın’ın kaleminden.

ISBN 978-975-07-1064-3

9 789750 710643
<http://www.canyayinlari.com>

CAN
YAŞAM